

Årets middelalderseminar på Utstein kloster:

UNDERGJØRENDE KORS OG PESTHELGNER

Fredag 5. september 2025 kl. 10.00-15.00

Europeisk middelalder beskrives ofte som en kristen enhetskultur, hvor folkelivet var dypt preget av katolisismen. Men den kristne religion kan inngå som del av ulike virkelighetsforståelser, og disse skifter med tiden. Middelalderens virkelighetsforståelse var annerledes enn vår tids, som er preget av opplysningstid og naturvitenskap. Det gjør at mange nåtidsmennesker synes det er vanskelig å forstå middelaldermenneskers forestillinger om sykdom, helbredelse, pandemier og helgeners rolle. Men hvordan tenkte og handlet menneskene den gang? Årets middelalderseminar ønsker å formidle historisk kunnskap omkring disse tema.

Kunsthistoriker Kaja Hagen vil holde forelesning om undergjørende kors i seinmiddelalderen, mens historiker Bente Lavold vil belyse hvordan middelaldermennesker forklarte epidemier og forsøkte å beskytte seg mot pest.

Underveis på seminardagen vil det være tidebønn i klostertradisjon, informasjon om klosteranlegget og mulighet for å se utstillingen «Magnus Lagabøters landslov» i Abbedens hus.

OM PROGRAM OG BIDRAGSYTERE

Rochus og rosmarin. Religiøse og medisinske forklaringer og tiltak mot pest.

Foredrag ved historiker Bente Lavold.

I senmiddelalderens religiøse verdensbilde forestilte de fleste mennesker seg at pestepidemiene var Guds straff for synd. For å mildne vreden ble det arrangert messer, prosesjoner, bønner og gitt gaver til Maria, helgener og da spesielt til pestspesialistene Rochus og Sebastian. Samtidig og overlappende fantes en medisinsk forklaringstradisjon fra oldtiden som oppfattet pestsmitte som forurenset giftig luft. Kuren var karantener og i tillegg urter som ble spist, drukket, røykt og smurt på byller. Hva forteller bilder og skriftlige kilder om pesthelgenkult i Norge og hva er den konkrete forbindelsen mellom helgenen Rochus og urten rosmarin?

Bente Lavold er historiker og hun arbeider med forskning og formidling av trykk fra 1500 og 1600-tallet på Nasjonalbiblioteket. Spesialfeltet er bildene i bøkene. I tillegg til hovedfagsoppgave har hun skrevet artikler og holdt foredrag om pesthelgenkult i Norge basert på skriftlige kilder og bilder på kirkeinventar.

"O hellige kors! Du er all vår hjelp og trøst!» Om mirakuløse kors i middelalderens Norge.

Foredrag av kunsthistoriker Kaja M. H. Hagen.

I middelalderen var flere kors og krusifikser i Norge forstått som mirakuløse: de snakket, beveget på seg, svettet, blødde og gråt. Historier forteller også om hvordan de ga blinde synet tilbake, de gjorde ufruktbare kvinner gravide, de fjernet verk og lammelser fra kroppen - de kunne til og med bringe døde tilbake til live. Hvilke spor har vi etter disse skulpturene, er de bevart? Hvordan ble de forstått og brukt i middelalderen, og hvordan forholdt folk seg til dem etter reformasjonen?

Kaja M. H. Hagen er kunsthistoriker og har en tverrfaglig doktorgrad fra UiO innen kunsthistorie, kulturhistorie, filosofi og religionshistorie. Hun forsker på materiell kultur og forståelsen og funksjonen av religiøse bilder fra middelalderen og tidlig nytid. Hennes bok *Miraculous Crosses and Crucifixes in Late Medieval and Early Modern Norway*, som er basert på avhandlingen utkom januar 2025 på forlaget Palgrave Macmillan.

Schola Utsteiniensis

Da augustinerne levde på Utstein kloster i middelalderen ble hele deres dagsrytme strukturert av tidebønnene. Bli med inn i klosterkirken for å oppleve tidebønn ved Schola Utsteiniensis. Kantor Stein Mangersnes.

Billetter inkl. lunsj fra Utstein kloster Hotell: kr. 500 (ordinær), kr. 250 (student). Kjøpes på

www.ebillett.no Direkte lenke: <https://checkout.ebillett.no/386/events/5/purchase>

Arr.: Utstein Pilegrimsgard, Katolsk forum i Stavanger, VID Stavanger, Utstein kloster/MUST.

Støttet av Stavanger kommune.

Utstein kloster på Mosterøy i Rogaland er Norges eneste bevarte middelalderkloster. På det årlige middelalderseminaret får deltakerne innsikt, erfaring – og ikke minst en opplevelse av det unike stedet som Utstein kloster er. www.utsteinkloster.no

